

Împreună pentru performanțe în guvernarea locală 2019–2020

14 ani de performanțe și istorii de succes

Programul bunelor practici

ale Autorităților Publice Locale din Moldova

Ce este Programul Bunelor Practici?

Programul Bunelor Practici ale Autorităților Publice Locale din Moldova reprezintă o inițiativă națională lansată în anul 2005 de către Consiliul Europei. Programul este implementat de către Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul”.

Programul Bunelor Practici are scopul de a identifica și disemina inițiative inovative și eficiente din administrația publică locală din Republica Moldova, precum și a face cunoscute experiența și rezultatele remarcabile ale autorităților și instituțiilor publice locale din țară. Programul Bunelor Practici ale Autorităților Locale din Moldova promovează bunele practici și proiectele de succes care au înregistrat un impact semnificativ asupra comunității și a populației acesteia.

Fiind un demers realizat pentru cunoașterea și recunoașterea performanței de la nivelul administrației publice locale din Republica Moldova, competiția se finalizează cu premierea celor mai bune practici în cadrul Ceremoniei Naționale de Premiere și diseminarea acestora la nivel național printr-o Antologie a celor mai bune practici.

În perioada 2005 – 2019, peste 400 de comunități din Republica Moldova și-au împărtășit bunele practici care au fost publicate în nouă antologii, iar practicile de succes au devenit subiectul a opt filme documentare distribuite în rândul reprezentanților autorităților publice din toată țara.

Voi, primarii sunteți o sursă de inspirație, cei care realizați adevărata democrație, asigurați legătura la nivel local și promovați principiile democrației de zi cu zi și de aceea, munca Dvs. este atât de importantă. Sunt încântat să văd că au fost identificate în 2019 atât de multe bune practici la cele patru secțiuni ale competiției, care se referă la transparență, implicare, patrimoniul cultural și servicii publice. Este extrem de important nu doar să identificăm aceste bune practici, dar și să fie recunoscute și împărtășite, iar comunitățile să beneficieze de aceste proiecte. Acest lucru reprezintă și valoarea-cheie a Programului Bunelor Practici”.

William MASSOLIN,
Șeful Oficiului Consiliului Europei în Moldova

Cele mai bune practici au un scop foarte clar: de a motiva și a inspira comunitățile să-și mobilizeze propriile eforturi pentru a găsi soluții. Începând cu anul 2005, reușim să identificăm cele mai bune practici prin intermediul cărora sunt rezolvate probleme importante la nivel local. Suntem siguri că bunele practici identificate pot fi preluate, ajustate și implementate de alte comunități, contribuind astfel la modernizarea și dezvoltarea socio-economică a localităților. Zeci de comunități ne fac mândri prin ceea ce s-a reușit până la acest moment, prin ceea cum se dezvoltă în continuare. Realizările comunităților respective ne inspiră și ne fac să sperăm la o țară mai europeană, mai prosperă și mai frumoasă.

Liubomir CHIRIAC,
director executiv, IDIS „Viitorul”

Inovație, dedicație, muncă și implicare. Aceștia sunt factorii care, îmbinați perfect, transformă niște simple idei în povești de succes și bune practici. Iar bunele practici merită să fie cunoscute, aplicate și recunoscute. Ne dorim ca la ediția curentă a Programului să facem cunoscute acele comunități dedicate care, în ciuda provocărilor actuale, reușesc să aducă schimbări acasă și să contribuie la dezvoltarea localității.

Ana-Maria VEVERIȚA,
coordonatoarea Programului Bunelor Practici

Programul Bunelor Practici este unicul program care scoate în evidență toate acele bune practici ale autorităților publice locale, a acelei munci și dedicație a autorităților locale și pentru asta, aduc toată recunoștința partenerilor noștri. Mi-aș dori să vin aici într-un an la ceremonie ca să văd aici și conducerea țării și să apreciem împreună cum autoritățile locale, în condițiile actuale în lipsa unei autonomii locale, avem acești eroi din comunitățile noastre care cu posibilități reduse reușesc să aduc schimbarea. Felicitări și tot respectul pentru munca pe care o faceți.

Tatiana BADAN,
președintele Congresului Autorităților Locale din Moldova (CALM)

Proiectul Programului Bunelor Practici este prezentat ca o bună practică la Strasbourg pentru alte state și felicit organizatorii că reușesc să atingă rezultate atât de bune care sunt vizibile la nivelul întregului continent. Guvernul realizează anumite planuri, dar aceste lucruri nu pot fi realizate fără suportul autorităților locale, care sunt zi de zi alături de cetățeni și cu resurse foarte limitate reușesc să aducă o calitate a vieții mai bună în localitate.

Adrian ERMURACHI
Secretar general adjunct al Guvernului

O bună practică la nivel local înseamnă istorii de succes, parteneriate și inovație, iar Programul Bunelor Practici urmărește, în acest sens, să asigure durabilitatea acestor inițiative prin schimbul de cunoștințe, abilități și experiențe.

Buna practică nu trebuie înțeleasă ca o dovadă a existenței unei „reguli de aur”, adică o soluție generală, care poate fi aplicată imediat în altă parte. Într-adevăr, ceea ce produce rezultate excelente într-o localitate poate să nu fie aplicabilă în alta, sau ar putea să nu ducă la astfel de rezultate pozitive. Cu toate acestea, este esențial de a învăța din experiența altora și de a partaja informații, în scopul de a veni cu soluții creative și inovative.

Obiectivele

Programului Bunelor Practici

- Aprecierea și promovarea autorităților publice locale cu cele mai bune performanțe în domeniile – cheie ale activității administrației publice locale.
- Creșterea standardelor la nivelul administrației publice locale prin identificarea și recunoașterea practicilor de succes și inovatoare.
- Dezvoltarea unor servicii publice mai bune, a unor standarde ridicate de prestare a serviciilor și a unui management îmbunătățit la nivel local.
- Consolidarea autonomiei locale și încurajarea inițiativei la nivel local.
- Promovarea cooperării și consolidării teritoriale a unităților administrativ-teritoriale.
- Împărtășirea ideilor la nivelul autorităților administrației publice cu privire la modul în care acestea ar putea încuraja bunele practici.
- Crearea și dezvoltarea rețelei naționale a liderilor locali.
- Consolidarea relației cu administrația publică centrală în vederea susținerii inițiativelor la nivel local.

Obiectivele care se urmăresc prin realizarea competiției celor mai bune practici din ediția curentă:

- ✓ Creșterea nivelului de responsabilizare administrativă prin identificarea și promovarea politicilor, mecanismelor și practicilor de transparență (decizională și bugetară).
- ✓ Promovarea mecanismelor de implementare a parteneriatului administrație – cetățeni – societate civilă pentru dezvoltarea comunităților din Republica Moldova.
- ✓ Cunoașterea și promovarea tradițiilor autentice moldovenești.
- ✓ Promovarea inițiativelor și practicilor eficienței energetice.

Echipa Programului Bunelor Practici

Programul Bunelor Practici ale Autorităților Publice Locale din Moldova este implementat de următoarea echipă:

- **Consiliul Europei** asigură suportul financiar pentru buna desfășurare a programului.
- **Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul”** este responsabil pentru implementarea administrativă și logistică a programului.
- **Coordonatorul de proiect**, în numele Anei-Maria Veverița coordonează implementarea cu succes a Programului și susține Grupul Coordonator.
- **Grupul Coordonator** are rolul de a monitoriza și evalua implementarea Programului Bunelor Practici, cât și a superviza evaluarea și selectarea celor mai bune practici ale autorităților publice locale. Din componența Grupului Coordonator fac parte reprezentanți ai asociațiilor de primari, ai Guvernului Republicii Moldova, a autorităților locale, precum și experți asociați ai IDIS „Viitorul”. În mod special, echipa IDIS „Viitorul” este recunoscătoare și apreciază implicarea activă a Tatianei Badan, președintele CALM, în implementarea cu succes a Programului Bunelor Practici în Republica Moldova.

Panelul Consultativ al Grupului Coordonator include un grup de experți independenți în cele patru secțiuni ale programului; experți recomandați și selectați de către Grupul Coordonator. Rolul Panelului Consultativ este de a evalua și recomanda autoritățile publice locale cu cele mai bune practici Grupului Coordonator prin:

- desfășurarea vizitelor de documentare și evaluarea inițiativelor autorităților publice locale în cadrul unei mesei rotunde care are drept scop prezentarea celor mai bune practici locale;
- elaborarea unei liste succinte de autorități publice locale cărora le poate fi acordat statutul celei mai bune practici în baza documentelor depuse în cadrul competiției, cât și a concluziilor făcute în urma vizitelor de documentare;
- participarea la dezvoltarea conceptului programelor de instruire dedicate reprezentanților autorităților publice locale participante la concurs.

Panelul de experți, constituit din Anatol Moldovan, Liubomir Chiriac și Vlad Catlabuga oferă suport cu privire la domeniile – cheie ale Programului Bunelor Practici.

Secțiunile de aplicare

Formularele de participare la concursul pentru statutul celei mai bune practici pot fi depuse la următoarele patru secțiuni:

1 GUVERNARE TRANSPARENTĂ PENTRU O ADMINISTRAȚIE PUBLICĂ EFICIENTĂ

FORMULAR DE PARTICIPARE
Programul Bunelor Practici ale Autorităților Locale din Republica Moldova 2019-2020

I. INFORMAȚII GENERALE

A) Localitatea: _____ Raion: _____
☐ municipiu ☐ oraș ☐ comună ☐ sat

C) Populația (numărul de locuitori): _____

D) Numărul de angajați în primărie: _____

E) Numele și prenumele primarului: _____

F) Adresa primăriei (localitate, oraș, cod poștal): _____

G) Telefon: 0 _____ Fax: 0 _____

H) E-mail: _____ Pagina Web: _____ (dacă are)

I) Persoana de contact cu referință la practică: _____, tel. _____

J) Secțiunea în care se înscrie Buna Practică pe care o prezentați (bifează așigurat secțiunea):
☐ Guvernare transparentă pentru o administrație publică eficientă
☐ Dezvoltare locală prin implicare comunitară
☐ Eficiență energetică - prioritate pentru orice localitate
☐ Tradiții autentice locale

K) Ați mai participat anterior la alte ediții ale Programului Bunelor Practici?
(bifează la cel puțin un răspuns)
☐ Programul Bunelor Practici 2008 ☐ Programul Bunelor Practici 2014-2015
☐ Programul Bunelor Practici 2010 ☐ Programul Bunelor Practici 2015-2016
☐ Programul Bunelor Practici 2011-2012 ☐ Programul Bunelor Practici 2016-2017
☐ Programul Bunelor Practici 2012-2013 ☐ Programul Bunelor Practici 2017-2018
☐ Programul Bunelor Practici 2013-2014 ☐ Nu

Confirm că informația din acest formular de participare este corectă

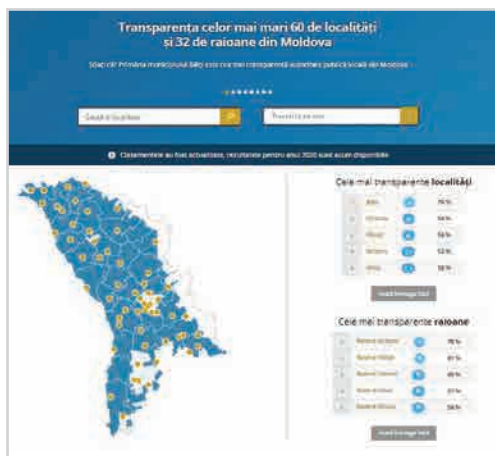
Nume: _____ Funcția deținută (local/națională): _____

Data: _____

Transparența și participarea cetățenilor sunt instrumente cheie în dezvoltarea unei bune guvernări. Ambele contribuie la crearea condițiilor necesare pentru ca cetățenii să înțeleagă și să evalueze deciziile pe care guvernul le ia în numele acestora, cât și pentru a garanta că propriile nevoi și opinii sunt luate în considerare în cadrul procesului de luare a deciziilor. Și nu în ultimul rând, transparența și participarea cetățenilor ajută guvernul să utilizeze abilitățile și experiența cetățenilor pentru a facilita o mai bună luare a deciziilor și furnizarea unor servicii sociale mai eficiente.

Administrația locală joacă un rol esențial pentru bunăstarea cetățenilor, furnizarea de servicii și asigurarea primului punct de contact între oameni și administrația publică. Aproximativ 70% din cetățenii din Moldova consideră că administrația locală este cea mai responsabilă autoritatea publică locală din Moldova.

Transparența activității instituțiilor publice și justificarea cheltuirii resurselor publice reprezintă fundamentul atât pentru creșterea încrederii cetățenilor în administrația publică, cât și pentru modernizarea serviciilor publice. Cetățenii își doresc să fie informați cu privire la utilizarea banului public, să fie implicați în procesul de decizie pentru a contribui la bunul mers al societății, iar instituțiile și autoritățile publice trebuie să aibă o atitudine pro-activă și să vină în sprijinul nevoilor acestora. Fie că este vorba de cultivarea unui dialog constant sau de optimizarea practicii dialogului social, atât față în față cât și online, deschiderea sistemului decizional pentru cetățeni trebuie să fie prioritate pe agenda autorităților publice.

De altfel, potrivit strategiei „Moldova 2030”, o funcționare eficientă a instituțiilor statului, într-un mod transparent și centrate pe cetățean influențează direct asupra încrederii cetățeanului în stat și asupra identificării cu acesta. Prin urmare, **administrația publică prin țară trebuie să fie eficientă, transparentă și credibilă** la toate nivelele, inclusiv la nivel teritorial, unde descentralizarea și activitatea administrației locale trebuie să fie în serviciul cetățeanului.

53% *din cetățenii Republicii Moldova au încredere în primărie.*

Sursa: Barometrul Opiniei Publice, iunie 2021

Orașele Bălți, Chișinău și Fălești sunt cele mai transparente localități din Republica Moldova, iar Strășeni, Fălești și Criuleni – cele mai transparente raioane din țară în anul 2020. Media generală de transparență a 32 de raioane monitorizate este de 37,67 % și de 24,0 % în cazul orașelor și satelor. Astfel, comparativ cu clasamentul din 2018, media generală de transparență a crescut cu 0,39 % pentru administrațiile publice locale de nivelul II, dar, din păcate, a scăzut cu 4,47 % în cazul autorităților publice locale de nivelul I.

Sursa: Raportul de monitorizare: Transparența autorităților administrației publice locale din Republica Moldova în anul 2019, IDIS „Viitorul”, 2020

Orice autoritate publică se poate înscrie în competiție cu unul sau mai multe cazuri de bună practică pe această tematică, în cazul în care a demarat/desfășurat acțiuni care au condus la implementarea unor metode și practici de dialog și de consultare administrație-cetățeni, prin aplicarea corespunzătoare a unor practici/mecanisme decizionale, în acord cu principiile privind transparența decizională și bugetară, eficiența și eficacitatea instituțiilor/autorităților publice în vederea satisfacerii unui interes general, cum ar fi:

1. *acțiuni de promovare a transparenței;*
2. *utilizarea noilor tehnologii pentru a consolida actul de guvernare și dialogul cu cetățenii;*
3. *planuri strategice de integritate și anticorupție la nivel local;*
4. *metode și practici de stimulare a participării cetățenilor la viața publică;*
5. *măsurile de asigurare a transparenței, informarea și consultarea publică;*
6. *practici instituționale de implicare a cetățenilor în adoptarea deciziilor de interes public;*
7. *metode, instrumente și soluții integrate, mecanisme sau practici de adoptare participativă a deciziilor;*
8. *activități de implicare și de parteneriat între administrația publică locală și reprezentanții societății civile, care să asigure procesul de transparență decizională a actului administrativ;*
9. *soluții online pentru facilitarea dialogului cu cetățenii;*
10. *implicare civică în procese de bugetare participativă;*
11. *acțiuni de transparentizare a bugetului local și a desfășurării achizițiilor publice.*

Democrație participativă

Participarea cetățenilor la viața publică reprezintă una dintre modalitățile de manifestare a democrației participative. Democrația participativă își propune să diminueze distanța între cetățean și administrația publică, să creeze căile de comunicare astfel încât membrii unei comunități să fie implicați în actul de guvernare, inclusiv prin cooptarea lor în procesul de adoptare a deciziilor.

Prin urmare, accesul la informații reprezintă dreptul legal al cetățenilor de a solicita și de a primi informații de la autoritățile publice. Accesul la informație sprijină răspunderea, împreună cu participarea informată a publicului, la luarea de decizii, și este, prin urmare, fundamental pentru funcționarea eficientă a democrațiilor. Iar prin consultarea publică cetățenii și alte părți interesate să-și exprime opiniile în etapele cheie ale procesului politic. Realizată în mod eficient și prompt, consultarea publică ameliorează calitatea procesului de luare a deciziilor, crește gradul de conformitate, reduce costurile de punere în aplicare și promovează o mai mare încredere a publicului în procesul de luare a deciziilor.

În cadrul unei democrații sănătoase, bugetarea participativă oferă o platformă pentru ca membrii comunității să aibă un cuvânt de spus în ceea ce privește modul de cheltuire a banilor publici.

Bugetarea participativă este modalitatea în care cetățenii sau locuitorii unui oraș/sat/comună sau regiune se pot implica în procesul bugetar și influența astfel alocarea fondurilor financiare publice pentru realizarea proiectelor de interes public.

Bugetarea participativă creează oportunități de implicare, educare și capacitate a cetățenilor. De asemenea, poate promova transparența, care, la rândul său, reduce ineficiența și corupția. Bugetarea participativă a început să fie aplicată mai activ în ultimii ani în Republica Moldova drept un mecanism de implicare a cetățenilor.

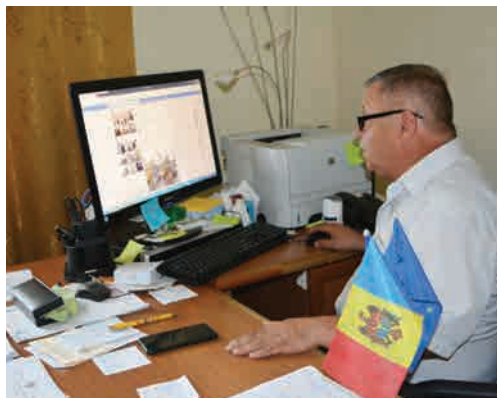
Dezvoltarea unor mecanisme de comunicare directă, orientată spre cetățean, care să contribuie la transparența instituțională și la posibilitatea implicării cetățenilor în procesul de luare a deciziilor, conduce, în mod cert, la îmbunătățirea relației dintre administrația publică și principalii săi beneficiari, cetățenii.

Așadar, cetățenii au dreptul de a dezbate deciziile și proiectele locale, de a se implica în formularea acestora și de a se opune prin mijloace democratice inițiativelor luate la nivel de comunitate. Libertatea asocierii și cea a opiniei trebuie să fie asigurate constant, utilizarea acestor practici reprezentând un angajament pentru existența transparenței și a drepturilor civile.

Promovarea integrității – pilon important al guvernării

Actualmente despre integritate și corupție se vorbește peste tot: la televizor, în ziare, la radio și în discuțiile zilnice. Cu toate acestea, populația nu are o imagine clară și exactă despre ceea ce reprezintă corupția. Corupția prin modalitățile de manifestare și efectele negative pe care le are, afectează enorm exercitarea funcției publice, imaginea și autoritatea administrației publice, subminează stabilitatea politică, încrederea societății în sistemul politico-administrativ și în cel judiciar, supremația legii și dezvoltarea economică. Din aceste considerente, tratarea și prevenirea riscurilor de corupție trebuie să fie unul din domeniile importante de atenție a autorităților administrației publice.

Autoritățile locale, ca orice autoritate publică, sunt susceptibile la corupție, ceea ce reprezintă o amenințare majoră pentru legitimitatea instituțiilor democratice, precum și pentru gradul de încredere pe care îl au cetățenii în reprezentanții lor. Amenințările, cum ar fi lipsa de transparență și etica publică, sunt probleme cu care se confruntă toate nivelurile de guvernare, inclusiv cel local și regional. Cauzele acestei stări sunt: slăbirea legăturii dintre instituțiile statului și cetățenii; controlul politic al politicii de cadre din sectorul public; încălcarea legislației privind achizițiile publice; încălcarea scopului parteneriatelor public-private; tolerarea lipsei de integritate a reprezentanților administrației publice; impunitatea agenților publici. Acestea afectează cetățenii, guvernele și mediul de afaceri deopotrivă și reprezintă o amenințare la adresa accesului universal la serviciile de bază și la dezvoltarea locală.

Lupta împotriva corupției trebuie să rămână o prioritate pe termen lung pentru guvernele locale. Dezvoltarea capacităților municipale și edificarea încrederii în primării rămâne a fi cel mai important pilon pentru consolidarea integrității și responsabilizării.

Modalitatea de prestare a serviciilor publice și integritatea funcționarilor publici care interacționează cu beneficiarii trebuie să fie o preocupare constantă a autorităților publice locale, prin care să se asigure acordarea unor servicii bazate pe reguli și proceduri clare și de către funcționari publici cinstiți, corecți și competenți.

Așadar, autoritățile publice locale trebuie să asigure transparența utilizării banilor publici în cadrul achizițiilor publice, să implice mai mult oamenii în luarea deciziilor și să asigure pârgii eficiente pentru prevenirea corupției. Este extrem de important să se dezvolte capacitățile municipalităților pentru consolidarea integrității și responsabilizării în guvernarea locală.

Exemple de bune practică

Primăria Municipiului Strășeni este unica autoritate locală care și-a elaborat o Strategie și Plan de acțiuni anticorupție printr-un proces participativ larg fără a avea o obligațiune legală în acest sens, cu resurse minime pentru a face mai deschisă activitatea administrației locale. Astfel, pentru a crește transparența, Primăria municipiului Strășeni a beneficiat de un grant din partea PNUD Moldova pentru echiparea avansată a sălii de ședințe, în scopul transmisiunii calitative online a ședințelor Consiliului Local și a comisiilor de specialitate.

Transparența, spune primarul Valentina Casian, îmbunătățește încrederea și comunicarea între administrația locală și cetățeni: „Cetățenii își doresc să fie implicați în procesul de decizie și să fie informați cu privire la utilizarea banului public pentru a contribui la dezvoltarea comunității. Această practică a demonstrat că existența transparenței construiește și

consolidează încrederea între autoritate publică și cetățeni, conduce comunitatea către consens și nu către conflict”.

Municipiul Strășeni ocupă poziția a patra în topul transparenței autorităților locale din Moldova din 2020 cu un scor de 52 puncte din 100, arata portalul www.localtransparency.viitorul.org.

Pentru practica inedită implementată în municipiul Strășeni, autoritatea publică locală a fost apreciată cu *premiul I* la secțiunea *Transparența face diferența!* în cadrul ediției 2017 – 2018 a Programului Bunelor Practici.

Pentru a îmbunătăți și diversifica comunicarea cu cetățenii, Primăria orașului Cimișlia a decis să instaleze pe clădirea primăriei un sistem portavoce. Sistemul difuzează toate anunțurile publice în format audio, iar la necesitate, sistemul poate fi instalat pe orice automobil ca informația de interes public să fie difuzată nu doar în orașul Cimișlia, ci în toate localitățile din componența orașului.

Materialele audio sunt realizate, redactate și difuzate de specialistul relații publice din cadrul Primăriei. Drept rezultat, cetățenii sunt mai informați, mai

implicați și mai activi la diversele evenimente pe care le organizează Primăria orașului Cimișlia.

Orașul Cimișlia ocupă poziția a opta în topul transparenței autorităților locale din Moldova din 2020 și a acumulat un scor de 47 puncte din 100, potrivit portalului www.localtransparency.viitorul.org.

Pentru sistemul de porta-voce, Primăria orașului Cimișlia a fost apreciată cu *premiul III* la secțiunea *Transparența face diferența!* în cadrul ediției 2017 – 2018 a Programului Bunelor Practici.

2 DEZVOLTARE LOCALĂ PRIN IMPLICARE COMUNITARĂ

Implicarea comunitară este un proces democratic, prin care cetățenii unei comunități acționează în interesul lor comun. Aceștia identifică probleme și soluții, apoi acționează prin implicarea actorilor sociali pentru ca acele soluții să devină realitate. Scopul implicării comunitare este de a aduce împreună oamenii dintr-o comunitate în scopul de a rezolva, prin puterea pe o dețin, o problemă din acea comunitate și acolo unde este posibil de a contribui viitorul comunității.

Organizarea comunitară aduce împreună oamenii dintr-o comunitate în scopul de a rezolva, prin puterea pe care o dețin, o problemă din acea comunitate și acolo unde este posibil, contribuie la viitorul comunității.

Când comunitatea se implică, localitatea se dezvoltă!

Implicarea comunitară începe de la atitudinea responsabilă pentru ceea ce se întâmplă în jurul nostru. Aceasta n-are vârstă și nici număr fix de participanți. Un singur om poate mobiliza o întreagă comunitate în jurul unei inițiative de interes comun, iar o comunitate poate amplifica schimbările pozitive într-o societate.

Rolul autorităților publice locale este unul foarte important în crearea unui mediu propice pentru participare cetățenească și creșterea puterii unei comunități de a contribui la schimbare.

Acest lucru este deja demonstrat prin exemple multiple care pot fi prezentate drept bune practici în implicarea comunitară substanțială. Tot mai des autoritățile publice locale apelează la ajutorul comunității pentru a implementa diferite proiecte mici, din diferite domenii.

Practica implicării comunitare a prins în primul rând la diaspora locală în cadrul proiectului MiDL (Migrație și Dezvoltare Locală), lansat în anul 2015 în Republica Moldova. Un alt exemplu în acest sens în reprezintă proiectul de implicare civică în guvernarea locală „MĂ IMPLIC”, implementat de Skat Consulting Ltd (Skat) din Elveția în perioada 2019-2023 în Republica Moldova. Proiectul de implicare civică își propune să contribuie la dezvoltarea comunităților rurale prin asigurarea accesului echitabil la serviciile publice de calitate. La nivel local, proiectul susține autoritățile publice locale din 30 de localități/

grupuri de localități, pentru a organiza furnizarea serviciilor de gospodărie comună într-un mod participativ, eficient, incluziv și durabil.

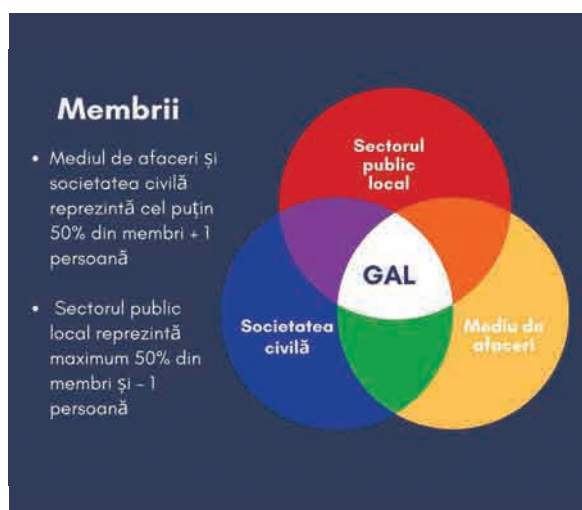
În același context, pentru dezvoltarea locală durabilă în multe localități din Republica Moldova sunt create grupuri de inițiativă. Grupurile de inițiativă sunt un grup neoficial de membri ai comunității, care se unesc și sunt de acord să lucreze împreună pentru a soluționa o problemă comună și urgentă.

Rezultatul proceselor de dezvoltare comunitară trebuie să-l constituie creșterea standardului de viață pentru membrii comunității, parte a acestor procese. Autoritatea publică înscrisă în competiția bunelor practici la această secțiune poate să vină cu practici care se referă la:

1. *soluții privind stimularea activităților economice din comunitate;*
2. *activități locale de gestionare a crizei provocate de COVID-19;*
3. *acțiuni de dezvoltare a comunității prin grupuri de acțiune locală;*
4. *inițiative, practici sau proiecte implementate, în care implicarea cetățenilor a produs efecte pozitive și semnificative în comunitate;*
5. *modele de activism civic între administrație, structuri asociative și mediul de afaceri, în contextul asigurării dezvoltării durabile la nivel local;*
6. *idei inovatoare privind implicarea tuturor categoriilor de cetățeni în dezvoltarea locală;*
7. *crearea oportunităților de dezvoltare multilaterală a tinerilor și participării acestora în viața economică, socială și culturală locală;*
8. *implicarea băștinașilor migranți în identificarea și soluționarea problemelor prioritare ale comunității.*

Grupurile de acțiune locală – soluții pentru dezvoltarea rurală

O singură localitate n-are capacități suficiente pentru inovație; este absolut necesar să fie edificată cooperarea teritorială. Proiectele la scară mică sunt cele care asigură dezvoltarea economică a regiunilor rurale din Republica Moldova. Fie că se amenajează un teren de joacă, se construiește o rampă de acces într-o clădire publică sau un antreprenor este încurajat să-și dezvolte afacerea, localnicii au doar de câștigat, așa cum se creează premise de dezvoltarea a satului. Deseori, micile proiecte sunt acoperite din

bugetul primăriilor sau al antreprenorilor, pentru că nu corespund finanțărilor la scară mare. Soluția a apărut însă în 2016, când în Republica Moldova satele au început să-și unească forțele în Grupuri de Acțiune Locală (GAL). Acum, acestea acoperă 35% din teritoriul țării și continuă să se înmulțească.

Grupurile de acțiune locală sunt motoare de abordării LEADER (*dezvoltare un acronim în limba franceză, care înseamnă „Legături între acțiunile de dezvoltare a economiei rurale”*). Grupurile de acțiune locală se formează prin asocierea a cel puțin trei localități învecinate cu o populație de cel puțin 10.000 de locuitori. Într-un GAL se poate alipi și un orașel, cu condiția că acesta are populația de până la 10.000 de locuitori. Este de menționat că o primărie poate face parte doar dintr-un singur grup de acțiune locală. Membrii GAL-ului obligatoriu sunt reprezentanți ai trei sectoare din localitățile respective: administrațiile publice locale, antreprenoriatul local și societatea civilă. Aici e important echilibrul, așa încât niciun sector să nu dețină majoritatea la nivel decizional.

Grupurile de acțiune locală mobilizează resurse locale și localnicii pentru a realiza un tip nou de dezvoltare economică și socială în satele lor, pentru a ajuta la realizarea tranziției necesare. Iar experiența altor țări care au implementat mecanismul LEADER, demonstrează că acesta poate fi utilizat ca accelerator și stimul pentru schimbarea reală la nivel local atât în ceea ce privește dezvoltarea locală, cât și responsabilizarea comunității și implicarea civică.

În prezent, GAL-urile absorb finanțări din exterior pentru subgrantarea proiectelor locale: Din 2016, abordarea LEADER este susținută în Moldova de parteneri de dezvoltare. Au fost mai mulți parteneri și mai multe organizații care ne-au sprijinit, dar cel mai mare aport la implementare îl au trei - Uniunea Europeană, Polish Aid și USAID. Potrivit Marinei Albu, președinta Rețelei Naționale LEADER din Republica Moldova, din 2017, în finanțarea GAL-urilor au fost investiți aproximativ patru milioane de euro.

În prezent, în Republica Moldova activează 32 de grupuri de acțiune locală în care sunt implicate aproximativ 350 de unități administrativ-teritoriale (35% din zonele rurale) și în jur de 1200 de instituții/organizații locale, inclusiv APL-urile. De asemenea, în paralel, alte șapte GAL-uri noi sunt în proces de creare. La sfârșitul anului 2021 se preconizează ca în Republica Moldova să activeze 47 de GAL-uri.

Grupurile de acțiune locală din Moldova au implementat sute de proiecte ce continuă să contribuie la dezvoltarea rurală și îmbunătățirea atât a condițiilor de viață a localnicilor, cât și a imaginii microregiunilor.

La 9 aprilie 2021, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea cu privire la GAL-uri, care prevede crearea cadrului legal pentru obținerea statutului de persoană juridică, fapt ce va permite punerea în aplicare a Programului de stat LEADER administrat de Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului. Începând cu anul 2022, GAL-urile vor putea accesa finanțare din surse publice, bugetul disponibil pentru Programul LEADER fiind de până la 5% din Fondul Național de Dezvoltare a Agriculturii și Mediului Rural.

Exemplu de bună practică

Cu scopul de a spori nivelul participării civice și a bunei guvernări la nivel local printr-o cooperare eficientă dintre reprezentanții societății civile, sectorului public și privat implicați în dezvoltare locală, autoritățile publice locale și comunitățile din patru localități ale raionului Strășeni (satele Vorniceni, Dolna și comunele Lozova și Micleușeni) și-au unit eforturile și au creat în anul 2017 Grupul de Acțiune Locală (GAL) „Plaiul Codrilor”.

Obiectivele GAL includ dezvoltarea unui mediu de afaceri competitiv; revitalizarea comunităților și îmbunătățirea calității vieții; promovarea identității locale. GAL este „motorul” de funcționare în cadrul abordării LEADER (Legături între acțiuni pentru dezvoltarea economiei rurale). GAL-ul este cunoscut pentru rezervația naturală „Codrii” și rezervația peisagistică din s. Dolna, pentru bogăția culturală – Muzeul lui A. Pușkin – Conacul Zamfirache Ralli din s. Dolna, biserica din lemn (sec. XVIII), ansamblurile folclorice „Rotunda”, „Lozioara” și „Strămoșii”, cât și pentru oamenii care dezvoltă microregiunea din punct de vedere economic, cultivând fructe și pomușoare, promovând meșteșugăritul și confecționarea costumului popular, și care asigură buna funcționare a instituțiilor publice.

Grupul de Acțiune Locală „Plaiul Codrilor” a obținut *premiul I* la secțiunea *Dezvoltare locală prin implicare comunitară*, la ediția din anul 2018 a Programului Bunelor Practici și premiul special în anul 2019 pentru zecile de proiecte comunitare implementate.

Migranții pot aduce dezvoltarea acasă!

Migranții au capital uman și financiar care poate fi investit în activități productive în Republica Moldova. Fiind implicați în schimbările care au loc în comunitate, dau viață multor lucruri pe care le așteaptă mai multe generații. Așa este generată dezvoltarea locală și apar inițiative frumoase care schimbă localitățile, iar în acest mod, migrația de-

vine o oportunitate pentru dezvoltarea comunității. Astfel apar afaceri și se demonstrează că fiind departe de țară ei pot contribui la dezvoltarea localităților și a țării. Pentru ca aceasta să fie posibil, e nevoie de încredere în autoritățile locale.

În Republica Moldova, de aproape șase ani, moldovenii plecați peste hotare susțin proiecte în satele lor de baștină. Reparația drumurilor, reconstrucția grădinițelor sau iluminarea celor mai importante sectoare din sat – sunt doar câteva dintre inițiativele dezvoltate în peste zeci de localități din țară. Începând cu anul 2015, când au fost create primele asociații de băștinași cu suportul proiectului MiDI, aproape 200 de localități au preluat acest model de antrenare a persoanelor stabilite peste hotare în managementul local. Numai în 2019 au fost fondate peste 40 de asociații care au adunat, împreună, peste 180 de mii de dolari, bani care au fost investiți în proiecte de iluminare stradală, de canalizare sau colectare a deșeurilor.

Pandemia nu a diminuat dorința diasporei de a-i sprijini pe cei de acasă, dimpotrivă, parcă i-a motivat pe oameni să fie și mai activi și solidari. Odată cu începerea pandemiei de COVID-19, moldovenii stabiliți peste hotare s-au implicat activ, inclusiv financiar, pentru susținerea dezvoltării locale. În prezent, sunt încurajate mai ales inițiativele care dezvoltă economic localitățile prin lansarea de noi afaceri sau extinderea celor existente. Până în 2022 vor fi sprijinite 24 de localități în cadrul proiectului Migrație și Dezvoltare Locală. Prin intermediul acestor 24 de inițiative vor fi extinse 48 de afaceri locale MiDI, iar 50 vor fi noi create.

În 2020, au fost susținute 27 de asociații prin intermediul programelor de granturi „Incubator” și

În anul 2021, cetățenii Republicii Moldova din străinătate se implică în implementarea unor inițiative de dezvoltare economică locală și de îmbunătățire a serviciilor publice locale în 27 de comunități din țară.

„Accelerator 1+1”, precum și alte 12 asociații, în cadrul „DAR 1+3”. Atunci, PNUD și Elveția au oferit peste 160 400 de dolari, la care se adaugă peste 123 900 de dolari colectați de la diasporă și localnici și peste 193 200 de dolari alocați de autoritățile publice locale. Ca rezultat, peste 207 000 de locuitori din Republica Moldova beneficiază acum de servicii mai bune de iluminat public, apă și canalizare, amenajare a drumurilor, facilități de recreere.

La capitolul *Migranții pot aduce schimbarea acasă!* orice autoritate publică se poate înscrie în competiție cu una sau mai multe bune practici care au demonstrat impactul pozitiv al băștinașilor migranți în dezvoltare locală, cum ar fi: implicarea băștinașilor plecați în identificarea problemelor prioritate ale comunității; dezvoltarea infrastructurii localității cu susținerea diasporei; deschiderea afacerilor cu sprijinul diasporei, cu interes pentru comunitate etc.

Exemple de bună practică

Orașul Cantemir, primul la implicare locală în 2019.

Bucurie mare pentru locuitorii orașului Cantemir. După ani buni de așteptare, parcul central din oraș, care se întinde pe șapte hectare, a fost modernizat. Aici a fost construit un havuz de șase metri, un teren de joacă pentru copii, au fost instalate bănci noi și un sistem de iluminat. Primăria orașului Cantemir a reușit să mobilizeze băștinașii pentru a contribui împreună la dezvoltarea

urbană a orașului. Modernizarea parcului a fost posibilă datorită unui grant oferit de Guvernul Elveției, a administrației locale și băștinașilor. După implementarea proiectului gradul de încredere a populației în administrația publică locală a crescut considerabil, iar băștinașii au devenit mai deschiși noilor inițiative.

„Doar prin eforturile comune pot fi realizate cu succes lucruri într-adevăr frumoase și importante în oraș. În prezent suntem în continuă căutare de surse financiare necesare pentru continuarea modernizării parcului cu multe alte utilități care va permite locuitorilor și băștinașilor să beneficieze din plin de tezaurul pe care îl dețin și să ducă un mod de viață cât mai sănătos, lucru deja vizibil”, spune primarul orașului Cantemir, Roman Ciubaciuc.

Pentru modernizarea parcului cu suportul băștinașilor, Primăria orașului Cantemir a fost apreciată cu Premiul I la secțiunea *Implicare locală pentru revitalizare urbană* a Programului Bunelor Practici în anul 2019.

Trotuare sigure la Ciuciulea. Cei 3 500 de locuitori ai satului Ciuciulea din raionul Glodeni, se deplasează în siguranță spre toate instituțiile publice din localitate după ce, cu suportul băștinașilor și a administrației locale, a fost pavat un trotuar de un km. Trotuarul pavat se află chiar pe strada principală din sat, zona unde se circulă cel mai mult și sunt situate principalele instituții din localitate.

Elementul inovator al acestei practici este faptul că au fost implicați băștinașii și diaspora, care pentru prima dată în satul Ciuciulea s-a recurs la implicarea acestora. De asemenea, soluționarea acestei probleme a dus la schimbarea aspectului centrului satului. Un ciclist, o persoană în scaune cu roțile, sau un părinte care poartă cărucior pentru copii se poate plimba astăzi în siguranță pe trotuar. Realizarea acestui proiect a trezit în sufletele ciuciulenilor dorul de casă, amintiri din copilăria petrecută la sat, școala de altă dată, grădina zoologică din sat, care rămâne o perlă în inimile locuitorilor din Ciuciulea.

Buna practică a trotuarelor sigure din satul Ciuciulea a fost apreciată cu Premiul II la secțiunea *Implicare locală pentru revitalizare urbană* a Programului Bunelor Practici în anul 2019.

3 EFICIENȚA ENERGETICĂ – PRIORITATE PENTRU ORICE LOCALITATE

În absența resurselor energetice proprii și în condițiile dependenței tot mai mari de importurile resurselor energetice, **eficiența energetică și valorificarea surselor de energie regenerabile în Republica Moldova constituie o prioritate strategică.**

Republica Moldova a depășit obiectivul global stabilit pentru anul 2020, sumând o pondere a energiei din surse regenerabile în consumul final brut de energie de peste 26%, față de ținta globală de 17% (Balanța energetică în anul 2019). Asigurarea ponderii producției anuale de energie electrică din surse de energie regenerabilă de 10% până în 2020 este prevăzută în Strategia energetică a Republicii Moldova până în anul 2030.

Fiind importatoare de resurse energetice, pentru Republica Moldova eficiența energetică este una dintre soluțiile la problema securității energetice, a mediului și a economiei,

Însemnând să asiguri un nivel de confort decent, cheltuind mai puține resurse. Energia regenerabilă și eficiența energetică sunt printre principalele obiective ale Strategiei energetice a Republicii Moldova până în 2030 care vor contribui atât la securitatea aprovizionării cu energie, cât și la durabilitatea mediului înconjurător și la combaterea schimbărilor climatice. Din acest motiv, eficiența energetică are efecte pozitive sociale, economice și este un domeniu care necesită a fi dezvoltat și menținut ca unul prioritar.

Cea mai ieftină energie este cea pe care o economisim.

Utilizarea energiei regenerabile poate rezolva problema asigurării populației cu energie electrică mai ieftină și independentă de salturile tarifelor. Un complex energetic durabil va avea impact și asupra reducerii sărăciei prin sporirea accesibilității pentru populație a resurselor energetice. Iar sursele alternative de energie contribuie la păstrarea purității apei și a aerului, precum și la reducerea ritmului schimbărilor climatice.

Potrivit experților, până în 2050 vom asista la o trecere globală totală către sursele de energie regenerabilă. Este vorba de o necesitate pentru realizarea obiectivului principal al Acordului privind clima de la Paris și menținerea creșterii temperaturii globale la un nivel mult sub 2°C până în 2050.

Comunitățile inteligente sunt eco-friendly

Astăzi, primăriile din Republica Moldova se aliniază tendințelor europene și mondiale privind energia durabilă și clima, fiind parte la cea mai mare inițiativă Europeană, extinsă la nivel mondial, care întrunește orașele care și-au setat obiective locale privind clima și energia – „Convenția Primarilor privind Clima și Energia”. Semnatarii, inclusiv 49 primării active din Moldova, s-au angajat să reducă emisiile de CO₂ cu cel puțin 30 % până în 2030 și să adopte o abordare integrată în ceea ce privește atenuarea efectelor schimbărilor climatice și adaptarea la acestea.

La fel, în fiecare an, primăriile din Moldova primesc sprijin din partea Agenției pentru Eficiență Energetică din Moldova și alți deținători pentru a-și moderniza clădirile corespunzător standardelor mai înalte de eficiență energetică.

Autoritățile publice locale din Moldova consumă 8,6% din consumul total de energie pe țară. Prin urmare, acestea vor demonstra un rol exemplar în promovarea eficienței energetice și surselor de energie regenerabilă, comunicând în mod eficient cetățenilor și companiilor, după caz, rolul exemplar și acțiunile sectorului public în acest sens.

(Sursa: Programul național pentru eficiența energetică 2011 – 2020).

Pentru a crea exemple la nivel local, în fiecare localitate ca fiecare cetățean să vadă că, de fapt, eficiența energetică nu este un concept abstract, dar sunt niște lucruri foarte practice, pe care le poate realiza întreaga comunitate, instituțiile publice sunt acelea care trebuie să piloteze ideile de eficiență energetică și să ofere un exemplu celor din jur. Prin urmare, acum, atunci când se vorbește despre eficiență energetică, se vorbește despre instituții publice.

Investițiile în energia curată și sustenabilă aduc bunăstare și locuri de muncă, precum și abordează problemele sociale și de mediu în perioada de recuperare post pandemie. Eficiența energetică în special și eficientizarea energetică a instituțiilor publice contribuie la un impact economic pozitiv.

Resurse regenerabile pentru o energie curată

Exploatarea în exces a resurselor naturale și riscul de a le epuiza, determină statele să ia măsuri urgente pentru a redresa situația. O alternativă este **utilizarea surselor de energie regenerabilă. Iar Republica Moldova are un potențial enorm pentru valorificarea surselor de energie regenerabilă.**

Țara noastră are o climă favorabilă pentru a valorifica resursele regenerabile, cum ar fi soarele și vântul, iar atragerea investițiilor în acest domeniu ar impulsiona economia țării și ar diminua dependența de importurile de resursele energetice. Energiile regenerabile aduc economii pentru cetățeni și beneficii pentru mediu.

Producerea de energie regenerabilă în Republica Moldova a crescut de la 4% la peste 14% din consumul intern de energie în doar câțiva ani, în mare parte datorită susținerii Uniunii Europene.

Biomasa, biogazul, energia solară, energia geotermală sau pompele de căldură – sunt doar câteva dintre sursele alternative de energie, utilizate în Moldova. Fiind cea mai accesibilă sursă de energie regenerabilă în țară, biomasa este prima opțiune atunci când vorbim de promovarea resurselor regenerabile de energie. Aceasta deja asigură mai mult de jumătate din energia primară produsă în Republica Moldova. Potențialul de biomasă în țara noastră este estimat la 14,6 miliarde kWh sau echivalentul a 85% din consumul intern de energie, iar peste jumătate din potențial le revine reziduurilor obținute din culturile agricole.

La rândul său, potențialul solar al Republicii Moldova este unul favorabil dezvoltării proiectelor utilizare a energiei solare la scară largă, de 1 200 kWh/m, iar potențialul eolian al Moldovei este de până la 11 000 de megawatti. Potrivit experților, Moldova ar putea produce energie electrică eoliană suficientă nu doar pentru consumul intern, ci chiar și pentru export. În prezent, Moldova sunt 14 turbine eoliene. Cele mai multe sunt în nordul țării, în raionul Edineț.

În prezent, în Republica Moldova sunt 58 de producători de energie electrică din surse regenerabile ce dețin o capacitate de circa 37 MW. Cei mai mulți – 36, dețin instalații solare, dar capacitatea instalată este mică, de doar 2,13 MW. Mai este un producător de energie hidro, cinci pe bază de biogaz și 16 dețin instalații eoliene, care au o capacitate instalată de 29,1 MW. Energia electrică produsă din biogaz deține cea mai mare pondere în cantitatea totală de energie electrică, produsă în anul 2018 din surse regenerabile de energie – 54,1%. Energia electrică produsă din energia eoliană deține 42,5% în cantitatea totală de energie, iar energia electrică produsă din energia solară – 2,8%.

Este important și util să schimbăm și să împărtășim informații, experiențe și bune practici care reprezintă cele mai eficiente mijloace pentru promovarea eficienței energetice și a surselor regenerabile de energie. Comunitatea trebuie să joace un rol important în accelerarea diseminării și în transferul bunelor practici și al tehnologiilor eficiente, care vor contribui la îmbunătățirea eficienței energetice la nivel național și local. Totodată, **autoritățile publice locale au rolul de a promova utilizarea rațională a energiei prin informarea locuitorilor și prin campanii de informare privind beneficiile inițiativei de eficiență energetică.** Educarea, informarea și conștientizarea persoanelor și a actorilor interesați din comunitățile locale cu privire la eficiența energetică reprezintă o prioritate și trebuie să fie sprijinită.

Bunele practici în domeniul eficienței energetice se vor referi la:

1. *implementarea proiectelor durabile de eficiență energetică în instituțiile publice;*
2. *utilizarea tehnologiilor energetice în gestionarea serviciilor de utilitate publică;*
3. *implementarea proiectelor privind conservarea energetică;*
4. *îmbunătățirea și reabilitarea iluminatului public stradal;*
5. *desfășurarea Zilelor Energiei, promovarea eficienței energetice și informarea publicului cu privire la impactul proiectelor de eficiență energetică.*

Exemple de bune practici

Orașul Călărași se mândrește cu cea mai energo-eficientă grădiniță din țară. Inaugurată în iunie 2017, grădinița „DoReMicii” din orașul Călărași este prima grădiniță de tip energo-eficient din țara noastră. Instituția reprezintă un exemplu de respectare a normelor europene de mediu și de eficiență energetică. Datorită tehnologiilor inovative, panourilor solare instalate, pompelor geotermale și termopanelor de ultimă generație, costurile anuale de întreținere a grădiniței sunt fi cu 90% mai mici decât ale unei clădiri similare. Grădinița „DoReMicii” are o suprafață de 1 100 metri pătrați și este frecventată de peste 100 de copii, inclusiv cu vârste de până la 3 ani.

Pentru construcția grădiniței „DoReMicii”, Primăria municipiului Călărași a obținut premiul I la secțiunea *Servicii publice de calitate, mai aproape de cetățeni*, în cadrul Programului Bunelor Practici 2016-2017.

Locuitorii din satul Ruseștii Vechi, raionul Iași au ieșit din beznă după ce au pus mână de la mână și au iluminat centrul localității pe o porțiune de 1 km. Lucrările au fost realizate cu suportul cetățenilor și a primăriei comunei Ruseștii Noi, iar locuitorii sunt cei care au achitat lucrările electricianului și au contribuit la construcția rețelei noi de iluminare. Ca rezultat, cei 300 de locuitori se deplasează azi în confort și siguranță.

În satul Ruseștii Vechi de către RED Centru „Union-Fenosa” au fost schimbate liniile de electricitate și pilonii, pe care este amplasată rețeaua de iluminat. La cerința locuitorilor din acest sat s-a hotărât de construit iluminare stradală pe artera principală (centrul satului). Oamenii au decis să adune și ei contribuție bănească, să angajeze un electrician specializat, să achite lucrul electricianului, să angajeze mecanismul necesar de ridicare pe stâlpi, iar primăria să achite materialele necesare. Astfel, din ianuarie 2019 în satul Ruseștii Vechi este iluminare stradală de calitate.

Pentru această bună practică, Primăria comunei Ruseștii Noi a fost apreciată cu *premiul III* la secțiunea *Implicare locală pentru revitalizare urbană*, în cadrul Programului Bunelor Practici în anul 2019.

4 TRADIȚII AUTENTICE ACASĂ

Satele moldovenești reprezintă importante centre ale moștenirii culturale (păstrarea tradițiilor, a obiceiurilor, arta meșteșugurilor, ansambluri de biserici, situri arheologice, centre istorice etc.) și adăpostesc o bogată cultură tradițională, o arhitectură diversă și un mod de viață bazat pe valori tradiționale.

O comunitate locală conștientă de identitatea ei, de propriile valori are mai multe motive să se responsabilizeze, și poate că aceasta ar fi idee lecția la care fiecare comunitate locală ar trebui să se gândească.

Neamul moldovenesc este bogat în tradițiile pe care le posedă. Cu ajutorul lor devenim deosebiți și unici. Moldovenii poartă un respect pentru tradiții, artă populară și meșteșugărit. Zestrea cea mai de preț o reprezintă moștenirea culturală lăsată de generațiile anterioare. Pentru a cunoaște mai îndeaproape obiceiurile locului se organizează tururi tematice, în care puteți deprinde meșteșuguri și în-deletniciri populare. Traseele turistice „La Chișcăreni ACASĂ” (din comuna Chișcăreni, r-nul Sângerei), „Dor de Codru” din raionul Strășeni, Muzeul de Istorie și Etnografie din orașul Călărași sau Muzeul pâinii din satul Văleni și zeci de centre de artizanat (ca Centrul de artizanat „Zestrea” din satul Pelinia, r-nul Drochia) vă poate oferi o astfel de experiență. **Viața la sat nu înseamnă doar muncă, ci și folclor, o puternică formă de exprimare a bucuriilor și tristeților moldovenilor.**

Obiceiurile și tradițiile din Moldova sunt unele dintre cele mai autentice și cele mai frumoase din lume. În universul rural se păstrează valorile, datinile și meșteșugurile moștenite de la străbuni, astfel ca pe ulițele satelor vei descoperi o lume fascinantă, plină de semnificații și povești. Pitorescul peisajelor, arta populară, spectacolul sărbătorilor și modul de viață al moldovenilor te cuceresc fără doar și poate, dându-ți deseori impresia că timpul s-a oprit în loc.

Tradițiile moldovenești reprezintă zestrea noastră valorică, lăsată de strămoșii noștri spre a fi transmisă din generație în generație. **Sprijinirea conservării, protejării și teaurizării patrimoniului local și a tradițiilor este extrem de importantă pentru dezvoltarea economică a zonelor rurale. Serviciile agroturistice, meșteșugăritul și activitățile tradiționale pot fi o modalitate de promovare și creștere a atractivității turistice a localităților rurale din Republica Moldova, aducând beneficii economice pentru populația locală.**

Patrimoniul nostru: unde trecutul se reunește cu viitorul

Originalitatea fiecărui popor se caracterizează prin potențialul lui de a crea, de a da viață unor obiecte, găsindu-și expresia în cultura materială și spirituală. Iar tradițiile, obiceiurile și folclorul sunt comori inestimabile, care definesc un popor, făcându-l unic, statornic și nemuritor.

Patrimoniul cultural are o valoare universală pentru noi ca indivizi, comunități și societăți. **Patrimoniul este cea mai mare comoară a unui neam și pe aceasta trebuie s-o păstrăm, promovăm și să o transmitem generațiilor următoare.** Patrimoniul cultural ne modelează personalitatea și viața de zi cu zi. El face parte integrantă din orașele, peisajele și siturile arheologice ale țării noastre. Nu îl întâlnim doar în literatură, în artă sau în obiecte, ci și în meșteșugurile pe care le-am moștenit de la străbunii noștri, în poveștile pe care le spunem copiilor, în mâncarea de care ne bucurăm împreună sau în festivalurile sau expozițiile culturale la care participăm.

Patrimoniul cultural are o valoare universală pentru noi ca indivizi și pentru comunitățile și societățile noastre. În acest context, **comunitățile din țară au datoria de a conștientiza importanța valorii patrimoniului local existent, ca potențial ce trebuie valorificat în beneficiul generațiilor actuale și viitoare.**

Turism rural, șansa comunităților locale de a ieși din anonimat

Oricine vine în Moldova observă ospitalitatea neobișnuită, receptivitatea și bunătatea populației băștinașe. Vi se va vorbi în limba dumneavoastră, vi se vor închina vinuri de excepție, veți fi servit cu mămăligă cu tocană, cu sarmăluțe, vi se va povesti despre viața la sat și istoria locurilor, vi se va cânta și vi se va dansa... o astfel de primire nu se uită, și este puțin probabil că veți mai găsi ceva asemănător pe alte meleaguri!

Mulțumită condițiilor favorabile de care dispune și pitorescului locurilor, datorită patrimoniului cultural și religios existent, tradițiilor populare, obiceiurilor, specificului bucătăriei locale și regionale, localitățile din Republica Moldova deține un potențial turistic ridicat de a desfășura activități de turism rural.

Turismul rural poate aduce beneficii importante comunității rurale și băștinașilor. Pentru zonele rurale de destinație, turismul reprezintă în primul rând un mijloc de ridicare a nivelului de trai și de creștere a calității vieții locuitorilor, respectiv, de creștere a

deschiderii acestora pentru oaspeți. Astfel, se valorifică potențialul local prin utilizarea produselor agricole, tradițiilor etnoculturale ale satului vizitat, se amplifică dezvoltarea artei populare, ansamblurilor artistice și a meșteșugurilor. Totodată, sunt create locuri de muncă pentru populația locală și se încurajează afacerile locale pentru satisfacerea consumului de ospitalitate.

Valorificarea și dezvoltarea potențialului turistic existent, precum și concentrarea pe consolidarea procesului de planificare și programare a sectorului turism la nivel regional și local, va spori atractivitatea regiunilor Republicii Moldova, va crea oportunități și creștere economică regională. Iar investițiile în turism vor permite localităților să folosească privilegiile potențialului lor turistic pentru a-și îmbunătăți avantajele competitive.

Traseele turistice care ste aduc acasă

Traseele și clusterele turistice constituie un instrument util turistului în călătoriile sale, unde este reprezentat teritoriul cu destinațiile și obiectivele atractive din zonă. **Traseele turistice reprezintă și un mijloc minunat de promovare a destinațiilor turistice de la nivelul regiunilor Moldovei.**

Cu suportul financiar al Guvernului Elveției, două trasee turistice și un model de afacere locală bazat pe meșteșuguri — toate acestea au fost create în patru localități din Moldova grație colaborării dintre populație, migranți și autoritățile locale. Prin urmare, trei localități din centrul țării — Cioresți, Dolna și Micleușeni — au creat traseul de turism rural „Dor de Codru”. În lista celor 20 de obiective incluse în traseu găsim locuri pitorești, codri seculari, meșteri populari și pensiuni agro-turistice. Traseul turistic sporește atractivitatea acestei regiuni. Un flux mai mare de turiști stimulează locuitorii din cele trei comunități să dezvolte servicii și produse adiționale, generând astfel venituri suplimentare. Și comuna Chișcăreni din raionul Sângerei a devenit o nouă atracție turistică în Moldova. Noul traseu turistic „La Chișcăreni — ACASĂ” invită doritorii să descopere monumente istorice din perioada boierului Nicolae Casso (1839–1904), popasuri turistice în spații forestiere, un centru de artizanat, precum și patru agro-pensiuni cu servicii turistice complete. Toate aceste acțiuni au fost implementate în cadrul proiectului PNUD Moldova, „Migrație și dezvoltare locală”, cu susținerea financiară a Guvernului Elveției, care a oferit granturi în sumă totală de 100 000 USD.

Mai recent, un nou tip de turism care se dezvoltă în Republica Moldova cu scopul de a atrage cât mai mulți turiști și, totodată, să dezvolte unele segmente ale agriculturii sunt clusterele agroturistice. Dezvoltarea clusterului turistic în

spațiul rural consolidează societatea locală și coeziunea socială. **Clusterelor turistice pot juca un rol important în activizarea comunităților locale și în transformarea localităților în destinații turistice, precum și la creșterea competitivității acestora pe piața turismului.**

Inițiativele legate de dezvoltarea clusterelor de turism pot servi obiectivelor specifice în strategiile de dezvoltare locală. În acest sens, devine necesară susținerea APL în depășirea diverselor obstacole înfruntate de comunitate

pentru crearea unui mediu adecvat de dezvoltare a turismului, valorificarea patrimoniului deținut de comunitate, îmbunătățirea accesului spre atracții, promovarea imaginii pozitive a localităților clusterului, antrenarea populației în acțiuni diverse de sporire a percepției ospitalității gazdelor etc. Un element important în dezvoltarea clusterelor este stabilirea unei cooperări cu autoritățile din localitățile componente ale destinației turistice rurale, parteneri care, prin resursele lor financiare și expertiză pot contribui la susținerea activității gospodăriilor agroturistice și furnizorilor de servicii turistice conexe locale (meșteșugărit, restaurante tradiționale, transport local etc.).

Dezvoltarea unei infrastructuri de turism adecvate, crearea unor trasee turistice naționale și internaționale, promovarea activă a obiectivelor turistice din zonă, ar atrage numeroși turiști din țară și din străinătate, care, la rândul lor, vor contribui la dezvoltarea economică și socială a comunităților locale. Atracțiile turistice locale aduc localnicilor venituri suplimentare, creează locuri de muncă și dezvoltă infrastructura în mediul rural, dar reprezintă și o motivație pentru oameni să rămână sau să revină acasă.

În cadrul acestei secțiuni, **orice autoritate publică locală se poate înscrie în competiție cu una sau mai multe bune practici de valorificare a tradițiilor locale autentice în toate formele acestora și a educației prin patrimoniu cultural.** Acestea ar fi traseele turistice, centre de artizanat, evenimente culturale, expoziții, festivaluri, filme documentare, monografii, școli de vară, tabere tematice, activități de utilizare eficientă a patrimoniului public de menire social-culturală, păstrarea obiectivelor de patrimoniu din mediu rural cu scop muzeistic etc.

Exemple de bună practică

Tradiții autentice pe traseul turistic „Dor de Codru”. Ciorești, Dolna și Miculeușeni din centrul Moldovei s-au unit ca să creeze traseul turistic „Dor de Codru”, inaugurat în noiembrie 2018. Vizitatorii pot trece pe aici ca să admire locuri pitorești, frumusețea Codrilor și lucrările meșterilor populari. De asemenea, își pot lua un răgaz la pensiunile din zonă. Prin urmare, mai multe locuri pitorești, codri seculari, meșteri populari și pensiuni agro-turistice sunt printre cele 20 de obiective incluse în traseu. Proiectul a fost realizat cu suportul financiar al Guvernului Elveției, autoritățile locale și băștinași în cadrul proiectului PNUD Moldova, „Migrație și dezvoltare locală”. „Dor de Codru” conține șase căi turistice: ecologică, piscicolă, culturală, gastronomică, istorico-religioasă și sportivă.

„În zona Codrilor există mai multe vestigii istorice și locații turistice naturale care ar putea servi drept bază pentru trasee turistice atractive, aducătoare de venituri și faimă localităților din zona de codru. Unele din aceste locații au fost parțial valorificate, iar altele se mai află în așteptarea unor proiecte investiționale în domeniul turismului. Dorul de plaiul de codru unde s-au născut și au copilărit băștinașii poate și trebuie să fie alinat prin crearea în localitățile de origine a unor condiții de sejur și recreere în sânul naturii.” (Valeriu Guțu, primarul comunei Ciorești)

Traseul turistic „Dor de Codru” a fost apreciat cu premiul I la competiția celor mai bune practici în anul 2019, la secțiunea *Patrimoniul cultural și tradiții autentice acasă*.

„Un ținut la poarta Raiului”. Știați că cel mai bun film etnografic din lume este despre Călărași? Filmul documentar „Călărași - un ținut la Poarta Raiului” are o durată de 52 de minute și promovează cultura și tradițiile naționale. Documentarul a apărut cu sprijinul Consiliului raional Călărași, fiind realizat de casele de producție din Moldova și România.

Regizorul Dumitru Grosei a obținut cu filmul „Călărași - un ținut la Poarta Raiului” marele premiu la prima ediție a Ethos Film Fest 2019, care a avut loc în Bistrița, în perioada 4 – 6 noiembrie, iar în 2018 a câștigat premiul mare la cea de-a șasea ediție a Festivalului Internațional de Film Etnografic. În competiția filmelor au fost înscrise 722 de producții din 85 de țări. Din

iulie 2018 până acum, filmul a adunat 23 selecții și șase premii în țări ca: SUA, Rusia, Italia, Grecia, Olanda, România, India, Letonia, Iran, Iraq, Azerbaidjan, Bosnia – Herțegovina și Brazilia.

Filmul etnografic „Călărași - un ținut la Poarta Raiului a fost apreciat cu *premiul special* la secțiunea *Patrimoniul cultural și tradiții autentice acasă*, în cadrul ediției 2017 – 2018 a Programului Bunelor Practici.

„Popas la poarta horelor din Slobozia Mare”.

Pentru a promova valorile locale, a păstra tradițiile și atrage turiștii, comunitatea din satul Slobozia Mare, raionul Cahul a creat scena de vară rustică „Popas la poarta horelor”, ornamentată într-un mod unic cu ornamente tradiționale locale specifice zonei Lunca Prutului de Jos. Ornamentele în lemn au fost colectate și preluate de la casele bătrânești. Elementele tradiționale ornamentate promovează valorile locale, iar pe scena de vară sunt organizate diferite evenimente culturale. Totodată, Muzeul satului și-a îmbunătățit colecția de fotografii și materiale legate de ornamentele populare autohtone.

Prin urmare, un perete vechi, deteriorat a fost reparat, adaptat la scena de vară, fiind decorat cu ornamente tradiționale cu diferite motive locale, zonale prin tehnica Sgraffito (aplicarea straturilor de ipsos colorate). În partea de sus a peretelui a fost amplasată o streășină, confecționată din lemn și oală care promovează meșteșugul local a cioplitului în lemn. Elementele tradiționale ornamentate promovează valorile locale, iar pe scena de vară sunt organizate diferite evenimente culturale, locale, raionale, naționale și internaționale. Proiectul a fost realizat în cadrul Grupului de Acțiune Locală „Lunca Prutului de Jos”, unde colective artistice au participat la un nou festival, intitulat „Festivalul horelor”.

Pentru scena de vară din satul Slobozia Mare, Primăria satului Slobozia Mare a fost apreciată cu un *premiu special* la secțiunea *Patrimoniul cultural și tradiții autentice acasă*, în cadrul ediției 2017 – 2018 a Programului Bunelor Practici.

Evaluarea celor mai bune practici locale

Autoritatea publică locală participantă la competiția celor mai bune practici trebuie să *demonstreze excelență în una din cele patru secțiuni ale competiției*, prin caracterul inovativ al bunei practici și să *fie motivată de a transmite experiența* de realizare a bunei practici altor autorități publice locale. În acest sens, evaluarea celor mai bune practici include două etape: etapa preliminară și etapa de selecție finală (realizată după desfășurarea vizitelor de documentare în teritoriu).

Etapa preliminară constă în selectarea aplicațiilor eligibile din cele înscrise în competiția propriu-zisă. La această etapă membrii Grupului Coordonator evaluează formularele de participare recepționate pe baza grilei preliminare de evaluare, care include următoarele criterii generale:

1. Buna practică a fost premiată la edițiile anterioare ale competiției (Da/Nu).
2. Ideea de proiect nu au fost încă implementată în altă comunitate din Republica Moldova (Da/Nu).
3. Buna practică aflată în implementare nu a obținut rezultate până în momentul înscrierii în competiție (Da/Nu).
4. Buna practică propusă nu se încadrează în spiritul și valorile promovate de competiție (nu este inovativă, nu este relevantă la momentul actual, este identică alteia și/ sau are o calitate îndoielnică) (Da/Nu).

Prin introducerea acestor criterii, se vizează identificarea acelor bune practici ce aduc plus-valoare, sunt într-adevăr inovative și au potențial de replicare. Iar neîndeplinirea unuia sau mai multor criterii preliminare duce la eliminarea aplicației din competiție!

Evaluarea unei bune practici este rezultatul analizei riguroase și obiective; astfel că evaluatorii pot solicita clarificări din partea applicantului, pentru a se asigura de corectitudinea deciziilor adoptate. Din acest motiv, pentru **etapa de selecție finală** se iau în considerare următoarele criterii de evaluare:

- **INIȚIATIVĂ:** practica de succes a fost inițiată de autoritatea publică locală și/sau alți actori comunitari.
- **INOVAȚIE:** practica locală conduce la modernizarea serviciilor publice, aduce abordări noi, aplicații inovatoare și idei creative.

- **EFICIENȚĂ:** buna practică prezintă clar rezultatele așteptate în raport cu resursele investite. Indicatorii de eficiență utilizați pun în balanță rezultatele obținute cu resursele care au fost mobilizate pentru activitate.
- **RELEVANȚĂ:** buna practică contribuie efectiv la realizarea obiectivelor comunității locale, iar planul de implementare propus se adresează corect problemelor identificate de actorii comunitari și autoritatea publică locală.
- **PARTICIPARE:** a fost asigurată o interacțiune puternică a factorilor de decizie politică cu cetățenii și societatea civilă; create parteneriate locale.
- **GESTIONAREA EFICIENTĂ A RESURSELOR:** utilizarea responsabilă a resurselor interne (umane, financiare sau materiale) și/sau diversificarea celor din exterior.
- **IMPACT:** efectul de ansamblu al beneficiilor aduse de buna practică asupra unui număr mai mare de persoane decât principalii beneficiari dintr-o anumită instituție/comunitate/regiune etc.
- **DURABILITATE:** practica locală tinde a fi sustenabilă pentru generațiile viitoare ca beneficiile produse în urma aplicării acestei practici să fie de lungă durată pe o perioadă semnificativă de timp și să crească în importanță.

Criteriile descrise sunt incluse în grila de evaluare completată de fiecare dintre cei 10 membri ai Grupului Coordonator al Programului Bunelor Practici. Scorul maxim ce poate fi acordat pentru fiecare caz de bună practică este de 120 de puncte.

Selectarea celor mai bune practici locale

Ținând cont de criteriile preliminare de evaluare, Grupul Coordonator al Programului Bunelor Practici va pregăti o listă cu cele mai bune aplicații, urmând ca pentru decizia finală să efectueze vizite de evaluare în teren și să le evalueze în baza criteriilor finale de selecție. Vizitele se vor desfășura în perioada **august 2021** și vor necesita prezența a cel puțin două persoane implicate în implementarea bunelor practici pentru discuțiile cu experții evaluatori.

După ce vor fi vizitate, aceste autorități publice locale vor fi invitate să prezinte bunele lor practici în cadrul unei prezentări publice. În urma acestor prezentări și a vizitelor anterioare, membrii Grupului Coordonator vor selecta autoritățile publice locale cărora le va fi acordat Statutul „**Autoritatea cu cea mai bună practică**” în domeniul în care a fost implementată practica. Celelalte autorități locale li se vor acorda certificate de apreciere a experiențelor lor de succes.

Toate autoritățile publice locale participante la concurs vor fi anunțate cu privire la rezultatul competiției până la **15 august 2021** și vor fi invitate să participe la Ceremonia Națională de Premiere.

Modalitatea de aplicare

Autoritățile publice locale din Republica Moldova sunt invitate să depună formulărul(e) de participare la **competiția celor mai bune practici pentru secțiunile tematice expuse în prezentul prospect**, în care consideră că au performanțe și care se potrivesc criteriilor programului.

Pentru a participa la concurs, **practica locală trebuie să fie implementată în perioada 2019-2020.**

Practicile depuse și premiate de către autoritățile publice locale la edițiile precedente ale Programului Bunelor Practici și ideile de proiecte care nu au fost încă implementate NU sunt eligibile pentru a participa la ediția curentă a programului.

Autoritățile publice locale pot înscrie în competiție maxim patru (4) cazuri de bună practică implementate, dar nu mai mult de două (2) aplicații în cadrul aceleiași secțiuni tematice. Astfel, pentru fiecare practică trebuie completate și expediate formulare de participare separate. Sunt acceptate și bune practici aflate în implementare care au obținut rezultate până în momentul înscrierii în competiție.

Perioada de înscriere în competiție este 23 iunie – 10 august 2021, înscrierea efectuându-se prin completarea formularului disponibil pe website-ul <http://viitorul.org>, secțiunea **APLICĂ la BUNELE PRACTICI**. Formularul de participare poate fi solicitat și transmis prin poștă (str. Iacob Hâncu 10/1, Chișinău, MD-2005), fax sau e-mail (programul.bunelepractici@gmail.com) pe adresa IDIS „Viitorul” nu mai târziu de **10 august 2021.**

Organizatorul nu are dreptul de a interveni/modifica/adăuga în ceea ce privește conținutul formularului transmis de competitori!

De ce trebuie să aplicați la Programul Bunelor Practici?

Autoritățile publice locale participante la competiția celor mai bune practici beneficiază de următoarele avantaje:

- recunoașterea realizărilor locale la nivel național;
- posibilitatea de a obține reacții și recomandări referitoare la realizările înregistrate;
- premierea succeselor prin recunoaștere și oferirea de statut oficial;
- schimb de experiență cu alte autorități publice locale din Republica Moldova și de peste hotarele ei.

Toate autoritățile publice locale care vor participa la program vor primi certificate de participare, iar exemplele lor de practici vor fi făcute publice în *Antologia bunelor practici ale autorităților publice locale, ediția 2021* și în documentarul „Împreună pentru performanțe în guvernarea locală”.

„Mulțumim inițiatorilor acestui program, ce promovează cele mai bune practici, pentru a motiva și a inspira comunitățile să-și mobilizeze propriile eforturi în implementarea modelelor de succes.”

Valerian CECAN,
primarul satului Mihăileni,
raionul Rîșcani

„Programul de bune practici a devenit un brand pentru Republica Moldova. Toată lumea recunoaște acest proiect și știe despre el. Felicitări IDIS «Viitorul» și Consiliului Europei pentru aceste rezultate frumoase.”

Alexandru AMBROS,
primarul municipiului Ungheni

În rezultatul programului vor fi identificate cele mai reușite modele de bune practici care merită a fi cunoscute la nivel național și internațional. Prin urmare, premierea autorităților publice locale cu cele mai bune practici are drept scop, în primul rând, să recunoască și să susțină munca lor și să contribuie la împărtășirea informației despre bunele lor practici cu celelalte autorități locale, cetățeni și factori interesați.

Ceremonia națională de premiere

Autoritățile publice locale cu statutul celei mai bune practici vor fi premiate în cadrul Ceremoniei Naționale de Premiere. Evenimentul reprezintă o oportunitate pentru toate autoritățile publice locale de a comunica publicului larg realizările lor de succes și de a asigura durabilitatea acestor inițiative prin schimbul de cunoștințe, abilități și experiențe.

„Toți primarii din Moldova trebuie să fie apreciați, deoarece, cu surse mici, ne străduim să îmbunătățim calitatea vieții oamenilor. Aceasta este misiunea noastră pentru cetățeni și pentru oameni. Tinerii din satul meu sunt succesorii succesului în administrația locală, de aceea am cea mai mare încredere în viitorul comunității. Mulțumesc partenerilor care au fost mereu deschiși spre colaborare și ne-au oferit șansa de a promova localitățile și de a implementa proiecte pentru oameni”.

Nina COSTIUC,
primarul satului Budești, mun. Chișinău

Ceremonia Națională de Premiere va avea loc **la finele anului 2021.**

Diseminarea bunelor practici

Autoritățile publice locale nominalizate în urma evaluării vor planifica și realiza activități de diseminare. Ele pot alege una sau mai multe din exemplele de mai jos pentru a realiza diseminarea.

„Ziua ușilor deschise”

Activitățile de învățare cuprinse în planul de diseminare al bunelor practici pot începe cu o zi a ușilor deschise, pentru a facilita modalități rapide de a împărtăși bune practici cu actorii care sunt interesați de acestea. O astfel de zi deschisă aduce și oportunitatea anunțării planurilor viitoare de diseminare și șansa de a primi feedback din partea actorilor interesați.

Ziua ușilor deschise este o bună oportunitate de networking și de inițiere de noi legături cu actori interesați de acest domeniu, legături care se pot concretiza ulterior în proiecte și colaborări.

Vizite de studiu, în contextul cărora specialiștii din cadrul autorităților locale pot lua contact în mod direct cu problemele cu care alte autorități se confruntă pentru a discuta cum poate propria experiență să ajute la rezolvarea problemelor locale și la ajustarea unor soluții durabile.

Ateliere de lucru reprezintă o modalitate interactivă de a disemina istoriile de succes. Facilitatorii și participanții pot interacționa și discuta în mod deschis. Atelierele sunt concepute pentru a permite anumitor probleme, tehnici și mesaje cheie de a fi prezentate și imediat discutate.

La rândul său, Antologia bunelor practici va fi diseminată către autoritățile locale prin promovarea în cadrul platformelor de cooperare a administrației publice locale; promovarea în cadrul evenimentelor organizate pe teme similare; publicarea antologiei pe site-ul autorităților publice; diseminarea publicației către autoritățile administrației publice locale și alte părți interesate.

Specificul acestor activități va depinde și de interesul din partea altor autorități publice locale de a primi informații și instruire în domeniile la care se referă bunele practici, dar și de capacitățile autorităților publice locale care dețin statutul celei mai bune practici. Pentru a beneficia de susținere și cunoștințe în diseminarea bunelor practici, autoritățile locale premiate cu statutul celei mai bune practici vor fi invitate să participe la un program de instruire care îi va ajuta să înțeleagă modalitatea cu care au atins nivelul celei mai bune practici locale; să acționeze în calitate de instructori și să pregătească activitățile de instruire și de informare.

Antologia practicilor de succes (2016–2019)

O antologie a bunelor practici ale autorităților publice locale din Republica Moldova (ediția 2019)

În ediție:

- *Transparența face diferența!*
- *Implicare locală pentru revitalizare urbană*
- *Patrimoniu cultural și tradiții autentice acasă*
- *Comunități inteligente prin servicii publice eficiente*

O antologie a bunelor practici ale autorităților publice locale din Republica Moldova (ediția 2018)

În ediție:

- *Cetățenie activă pentru o bună guvernare transparentă*
- *Dezvoltare locală prin implicare comunitară*
- *Patrimoniul cultural – istoric, cartea de vizită a localității tale*
- *Servicii publice de calitate, mai aproape de cetățeni*

O antologie a bunelor practici ale autorităților publice locale din Republica Moldova (ediția 2017)

În ediție:

- *Transparența guvernării locale - premisă pentru creșterea încrederii cetățenilor în administrație*
- *Dezvoltare locală prin implicare comunitară*
- *Moștenirea cultural – istorică, resursă pentru revitalizarea comunității*
- *Servicii publice de calitate în sprijinul cetățenilor*

O antologie a bunelor practici ale autorităților publice locale din Republica Moldova (ediția 2016)

În ediție:

- *Integritate, buna guvernare și transparența procesului decizional la nivel local*
- *Dezvoltarea economică locală și modele de cooperare intercomunitară*
- *Soluții durabile pentru comunități eficiente energetic*
- *Managementul performant al serviciilor publice locale*

Cuprins

Ce este Programul Bunelor Practici?	2
Obiectivele Programului Bunelor Practici	4
Echipa Programului Bunelor Practici	5
Secțiunile de aplicare	6
1. Guvernare transparentă pentru o administrație publică eficientă.....	6
2. Dezvoltare locală prin implicare comunitară.....	11
3. Eficiența energetică – prioritate pentru orice localitate	17
4. Tradiții autentice acasă.....	22
Evaluarea celor mai bune practici locale	28
Selectarea celor mai bune practici locale	29
Modalitatea de aplicare	30
De ce trebuie să aplicați la Programul Bunelor Practici?	31
Ceremonia națională de premiere	32
Diseminarea bunelor practici	32
Antologia practicilor de succes (2016–2019)	34

Toate antologiile bunelor practici ale autorităților publice locale din Republica Moldova le găsiți la rubrica „Bibliotecă” de pe pagina web IDIS „Viitorul”: www.viitorul.org

Pentru a participa la Programul Bunelor Practici din Republica Moldova vă rugăm să expediați formularul de participare completat pe adresa:

Adresa poștală:
Chișinău, MD-2005
Str. Iacob Hâncu 10/1
IDIS „Viitorul”
Tel: (+373 22) 22 18 44
Fax: (+373 22) 24 57 14

Formularul de Participare poate fi descărcat pe <http://viitorul.org/ro/content/aplica-la-bunele-practici> și transmis completat pe adresa: programul.bunelepractici@gmail.com cu mențiunea „Programul Bunelor Practici”

Alătură-te comunității
Programului Bunelor Practici
pe Facebook: @PBPMoldova

Împreună pentru performanțe în guvernarea locală 2019–2020

Programul bunelor practici
ale Autorităților Publice Locale din Moldova

